

535. Chuyện thực phẩm Thiên giới (Tiền thân Sudhàbhajana)

Ta không phải kẻ bán buôn rong...,

Chuyện này được bậc Đạo Sư kể trong lúc trú tại Jetavana (Kỳ Viên) liên hệ đến một Tỷ-kheo có tâm bố thí hào phóng.

Tương truyền vị ấy là một người thuộc dòng dõi quý tộc ở tại Sàvathi (Xá-vệ) sau khi nghe bậc Đạo Sư thuyết Pháp, đã xin quy y và sống đời tu hành. Khi đã viên mãn mọi giới đức và đầy đủ các đạo hạnh của người xuất gia có lòng tràn ngập thân ái đối với các bạn đồng tu, mỗi ngày ba lần ông nhiệt tâm phụng sự Phật, Pháp, Tăng và tỏ ra gương mẫu trong đức hạnh và chuyên cần bố thí.

Muốn thành tựu giới bổn về tình thân ái, bất cứ vật gì vị ấy nhận được, ông đều bố thí cả, bao lâu còn người nhận, cho đến khi ông chẳng còn gì để ăn. Tinh hào phóng và tình thân ái của ông được đồn đại khắp Tăng chúng. Vì vậy một hôm, câu chuyện bắt đầu trong Chánh pháp đường, về một Tỷ-kheo có tâm hào phóng và chuyện bố thí đến độ dù ông chỉ nhận được nước uống vừa đủ trong lòng bàn tay, ông cũng đem cho các bạn đồng tu với tâm ly tham. Ý nguyện của vị ấy chẳng khác gì một vị Bồ-tát.

Với thiên nhĩ thông, bậc Đạo Sư nghe được chuyện Tăng chúng đang nói, liền bước ra khỏi Hương phòng của Ngài, đến gần và hỏi Tăng chúng đang bàn luận gì. Khi các vị đáp chuyện như vậy như vậy Ngài bảo:

- Nay các Tỷ-kheo, ngày xưa, vị Tỷ-kheo này không hề hào phóng, trái lại ông keo kiệt đến độ không thể cho một giọt dầu trên ngọn cỏ. Vì vậy, ta đã giáo hóa ông khiến ông biết hy sinh bản thân và bằng cách tán thán các công đức bố thí, Ta đã an trú ông vào hạnh bố thí. Cho nên khi nhận được nước chỉ vừa đủ trong lòng bàn tay, ông cũng nói: "Ta không muốn uống một giọt nào mà không cho bớt đôi chút". Rồi ông nhận được một điều ước ta ban cho, và kết quả việc bố thí kia là ông có tâm hào phóng và chuyên bố thí.

Cùng với những lời này, Ngài kể một chuyện quá khứ.

*

Ngày xưa khi vua Brahmadata trị vì ở Ba-la-nại, có một gia chủ giàu tiền đến tám trăm triệu đồng và vua ban cho ông chức giữ Ngân khố. Được vua ban vinh hiển như thế và được dân chúng vô cùng trọng vọng, một hôm ông suy xét về cảnh thịnh vượng của đời mình, liền suy nghĩ: "Cảnh vinh quang này ta đạt được không phải do lười biếng hay các ác nghiệp trong đời trước, mà là do thành tựu các công đức; vậy ta cần phải lo liệu cuộc sống tương lai thật vững chắc".

Vì thế ông đến yết kiến vua và thưa;

- Tâu Đại vương, trong nhà hạ thân có kho báu trị giá tám trăm triệu đồng, xin Đại vương nhận lấy từ hạ thân.

Vua đáp:

Trẫm không cần tài sản của khanh, Trẫm đã có nhiều tài sản rồi, vậy cứ lấy của cải làm việc gì tùy thích.

Ông thưa:

- Tâu Đại vương, hạ thần có thể đem tiền để bố thí chăng?

Vua phán:

- Cứ làm như khanh muốn.

Ông liền ra lệnh xây sáu bố thí đường mỗi ngôi ở mỗi cổng thành, một ngôi ở giữa thành phố, và một ngôi ở cổng nhà mình, rồi mỗi ngày đem chi tiêu sáu trăm ngàn đồng tiền, ông bắt đầu làm đại sự bố thí; trong lúc sinh thời, ông chuyên bố thí và dạy bảo các con:

- Hãy cố chăm lo để đừng gián đoạn truyền thống bố thí này của cha.

Đến lúc mạng chung, ông tái sinh làm Sakka Thiên chủ (Đế Thích).

Con trai ông cũng bố thí như vậy và tái sinh làm Canda (Nguyệt thân), con của Canda là Suriya (Nhật thân), con của Suriya là Matali (Quản xa thân) và con của Matali là Pañcasikha (Ngũ kế Nhạc thân).

Bấy giờ con trai của Pañcasikha, cháu thứ sáu trong dòng ấy, là người Thủ kho tên là Maccharikosiya (Triệu phú keo kiệt) vẫn còn cả tám trăm triệu nhưng ông nghĩ: "Tổ tiên ta thật khờ dại. Các vị ấy đã ném bỏ tài sản do công khó góp nhặt, còn ta sẽ giữ gìn kho báu. Ta quyết không cho ma nào một xu nhỏ".

Ông liền phá hủy và đốt rụi các bố thí đường rồi trở thành kẻ keo kiệt kinh niên. Vì thế đám hành khất tụ tập trước cổng nhà ông chìa tay ra và kêu lớn:

- Thưa Đại quan thủ kho, xin ngài đừng bỏ tục cổ truyền của tổ tiên, mà ngài hãy bố thí.

Khi nghe vậy, dân chúng khiển trách ông, và bảo:

- Vị triệu phú biển lận này đã bỏ truyền thống gia đình.

Ông hổ thẹn, bảo canh giữ để ngăn đám hành khất đứng ở cổng nhà ông, vì thế họ vô cùng khốn đốn cơ cực, không còn để mắt vào cổng ấy nữa. Từ đó, ông tiếp tục cuốn tiền lại để cất, chứ không hưởng thụ phần mình cũng không chia với vợ con.

Ông sống bằng cơm gạo đỏ, dọn với tương chua, mặc áo quần vải thô, chỉ gồm toàn sợi lấy từ rễ và thân cây dâu, che đầu bằng dù lá đi chiếc xe cũ ọp ẹp do đôi bò tội tàn kéo. Như vậy tất cả tiền bạc của con người độc ác này chẳng khác gì con chó nhặt được quả dứa.

Một hôm, khi sắp vào châu vua, ông nghĩ nên đưa vị Phó thủ kho đi cùng, và khi đến gần nhà vị kia, ông thấy vị Phó thủ kho đang ngồi giữa vợ con ăn cháo gạo với đường mịn, nấu với bơ tươi. Khi thấy Maccharikosiya, vị ấy đứng dậy bảo:

- Xin mời Đại quan thủ kho vào ngồi trên tọa sàng này và ăn cháo gạo cùng tiểu đệ.

Vừa trông thấy cháo gạo, miệng ông đã chảy nước miếng và muốn ăn ngay, nhưng ông chợt suy nghĩ: "Nếu ta ăn một chút cháo, thì khi vị Phó thủ kho đến nhà, ta phải đáp lại lòng hiếu khách của y và như vậy là sẽ tiêu phí tiền của. Ta những muốn ăn đâu".

Sau đó bị nài ép mãi, ông vẫn từ chối, bảo:

- Ta đã ăn rồi, ta no lắm.

Song suốt buổi vị Phó thủ kho ăn cháo, ông cứ ngồi nhìn và chảy nước miếng, rồi khi xong bữa, ông cùng vị ấy vào cung.

Khi về nhà, lòng ông tràn ngập nỗi thèm ăn cháo gạo, nhưng lại nghĩ: "Nếu ta nói ta muốn ăn cháo gạo, nhiều người cũng sẽ muốn ăn theo và sẽ tiêu phí một số gạo già trắng. Thôi ta chẳng muốn nói một lời với ai".

Vì thế suốt đêm ngày, ông cứ miên man suy nghĩ không gì khác ngoài cháo, nhưng vì sợ tốn tiền nên không nói với ai mà chỉ giữ cơn thèm trong lòng. Tuy thế không thể nào chịu đựng mãi được chuyện ấy, ông dần trở nên xanh xao, và do sợ tiêu phí của cải, ông không nói thêm ăn với ai và dần dần ông kiệt sức phải nằm liệt giường.

Lúc ấy, vợ ông đến thăm, lấy tay vỗ vào lưng ông và hỏi:

- Phu quân có bệnh chẳng?

Ông kêu to:

- Bà bệnh ấy chứ, ta khỏe lắm mà!

- Phu quân xanh xao lắm. Phu quân có điều gì lo nghĩ? Đức vua không đẹp ý hay các con đối xử bất kính với chàng? Hay chàng thèm muốn vật gì chẳng?

- Phải, ta đang thèm muốn.

- Phu quân nói cho thiếp biết với.

- Bà có giữ kín miệng được chẳng?

- Được lắm, thiếp sẽ giữ kín mọi điều thèm muốn cần được giữ kín.

Nhưng dù vậy, do sợ tiêu phí của cải, ông không có can đảm nói với vợ, sau bị bà thúc giục mãi, ông đáp:

- Nay bà, hôm kia ta thấy vị Phó thủ kho ăn cháo gạo nấu với đường mịn, bơ tươi và mật ong, từ đây, ta cứ thêm ăn loại cháo như vậy.

- Thiếp sẽ nấu cháo gạo cho cả dân thành phố Ba-la-nại ăn mà.

Lúc ấy, ông cảm thấy như bị ai đánh cái gậy vào đầu, ông nổi cơn thịnh nộ với vợ và nói:

- Ta dư biết bà giàu có lắm. Nếu ở nhà bà thì bà tha hồ nấu cháo và cho cả thành phố ăn.

- Được thiếp sẽ nấu vừa đủ cho dân cả một khu phố ăn thôi.

- Bà có liên hệ gì với chúng cơ chứ? Mặc chúng ăn thứ gì chúng có.

- Thế thì thiếp sẽ nấu đủ cho bảy gia đình chọn rải rác đâu đó.

- Chúng là gì của bà vậy?

- Thế thì thiếp chỉ nấu cho gia nhân trong nhà này thôi.

- Chúng là gì của bà vậy?

- Thế thì thiếp chỉ nấu cho gia đình ta thôi.

- Chúng là gì của bà vậy?

- Thế thì thiếp chỉ nấu cho phu quân và thiếp thôi.

- Ôi kìa, bà là ai chớ? Trường hợp bà cũng không được đâu.

- Vậy thiếp chỉ nấu cho một mình phu quân thôi.

- Xin bà đừng nấu cho ta. Nếu bà nấu trong nhà, nhiều người sẽ thấy. Chỉ cần cho ta một đấu gạo già trắng, một góc tư lít sữa, một cân đường, một hũ mật ong, và một cái nồi, ta sẽ đi vào rừng nấu cháo và ăn.

Bà vợ làm như vậy, bảo một gia nô đem tất cả những thứ ấy và ông ra lệnh gia nô đến đứng ở nơi kia. Sau đó bảo gia nô đi khuất, một mình ông trùm kín người giả dạng đi đến đó và cạnh bờ sông dưới một góc cây, ông bảo làm cái lò, đem củi và nước cho ông rồi dặn kẻ gia nô:

- Đi ra đứng ở đường kia, nếu chú thấy ai, hãy ra hiệu cho ta, và khi ta gọi, chú hãy đến.

Bảo tên gia nô đi xong, ông nhóm lửa và nấu cháo. Lúc ấy Sakka Thiên chủ đang chiêm ngưỡng kinh thành tráng lệ của chư Thiên, rộng mười ngàn dặm, con đường lát vàng dài sáu mươi dặm, Tỏi thắp điện Vejayanta cao một ngàn dặm, Thiên pháp đường bao quát năm trăm dặm, chiếc ngai hoàng thạch rộng sáu mươi dặm, chiếc lọng trắng với cành hoa vàng chu vi năm dặm, và bản thân ngài được một đoàn tùy tùng thật huy hoàng gồm hai mươi lăm triệu Thiên nữ.

Vừa chiêm ngưỡng mọi cảnh vinh quang này, ngài vừa suy nghĩ: "Ta đã có khả năng làm gì để đạt đến vinh quang này?". Rồi với thiên nhãn, ngài thấy hạnh bố thí mà ngài đã tạo nên trong thời làm quan Đại thủ kho tại Ba-la-nại, và ngài suy nghĩ: "Thế nay các con cháu ta tái sinh cõi nào?", vừa xem xét vấn đề ấy ngài vừa nói: "Con trai Canda của ta tái sinh làm Thiên tử, và con trai nó là Suriya". Khi đề ý đến việc tái sinh của tất cả con cháu, ngài kêu lên: "Thế số phận con trai của Pañcasikha thì sao? Quan sát kỹ, ngài thấy truyền thống dòng dõi đã bị phá hủy, và ý tưởng này chợt đến với ngài: "Tên hà tiện độc ác này chẳng hưởng tài sản cũng chẳng cho ai cả. Truyền thống gia tộc đã bị nó phá hoại. Khi chết, nó sẽ tái sinh địa ngục. Bằng cách thuyết giáo cho nó và tái lập truyền thống gia đình, ta sẽ chỉ cho nó con đường tái sinh thiên giới".

Vì thế ngài triệu tập Canda và các vị kia rồi bảo:

- Nay, ta sẽ giảng trần: truyền thống gia đình ta đã bị Maccharikosiya phá hủy, các bố thí đường đã bị đốt sạch và nó chẳng hưởng thụ tài sản cũng chẳng cho ai cả, song giờ đây nó đang thèm ăn cháo gạo và suy nghĩ: "Nếu nấu cháo trong nhà, thì cháo phải được đem cho người khác", nên nó vào rừng và nấu cháo một mình. Chúng ta sẽ đi giáo hóa nó và dạy nó hiểu kết quả của bố thí. Song nếu tất cả chúng ta đồng thời xin nó cho cháo gạo, nó sẽ ngã lăn đùng ra chết tại chỗ. Vậy ta sẽ đi trước và khi ta đã xin nó cháo rồi ngồi xuống, các khanh hãy đến, lần lượt từng vị giả dạng Bà-la-môn xin cháo.

Nói vậy xong, chính ngài giả dạng một Bà-la-môn đến gần người triệu phú và kêu to:

- Nay, đường nào đi đến Ba-la-nại?

Maccharikosiya đáp:

- Lão có mắt trí không đấy? Lão không biết cả con đường đến Ba-la-nại ư? Tại sao lão đến đường này? Hãy từ đây mà đi ra.

Sakka giả vờ không nghe ông nói, cứ tiến gần ông, hỏi ông nói gì. Thế rồi ông hét lên:

- Nay, Bà-la-môn điếc đặc kia, ta bảo tại sao lão đến đường này? Hãy đi ra đường kia.

Sakka đáp lại:

- Tại sao ông hét to thế? Ta thấy đây có khói và lửa, cháo gạo lại đang sôi, chắc là dịp thiết đãi các Bà-la-môn đấy mà. Khi các Bà-la-môn được mời ăn, ta cũng muốn hưởng đôi chút. Tại sao ông xua ta đi?

- Ở đây chẳng đãi tiệc Bà-la-môn nào cả. Lão hãy cút đi.

- Thế tại sao ông nổi giận như vậy? Khi ông dùng bữa, tôi muốn xin một chút.

Ông đáp:

- Ta chẳng muốn cho lão dù chỉ một miếng cháo. Món ăn hiếm hoi này chỉ vừa đủ nuôi sống ta thôi, và đây cũng do ta đi xin. Lão hãy đi kiếm đồ ăn nơi khác.

Ông nói vậy là muốn nhắc đến việc đã xin vợ phần gạo ấy. Và ông ngâm kệ:

*1. Ta không phải kẻ bán buôn rong,
Không của cho vay hoặc biếu không,
Chút cháo thí này rất khó kiếm,
Chẳng vừa dọn đủ cả ta, ông!*

Nghe vậy, Sakka Thiên chủ đáp:

- Ta cũng sẽ lấy giọng ngọt như mật ngâm kệ đáp lễ ông đây, hãy lắng nghe ta.

Rồi ông cố ngăn ngại và bảo:

- Ta không muốn nghe kệ của lão.

Thiên chủ Sakka vẫn ngâm đôi vần kệ:

*2. Của ít cũng nên bố thí mà,
Của vừa cũng phải lấy cho vừa,
Của nhiều càng phải cho nhiều nữa,
Không thí, vấn đề chẳng đặt ra.*

*3. Ko-si, ta nói một đôi lời:
Bố thí của ông một chút thôi,
Ông chớ một mình ăn thực phẩm,
Ăn riêng chẳng hưởng lạc cao vời,
Chính nhờ bố thí, ông thăng tiến
Đạo lộ thanh cao đến cõi trời.*

Khi nghe lời ngại, ông đáp:

- Nay Bà-la-môn, đây là một lời nói nhân từ của lão, thôi để khi cháo chín, lão sẽ được ăn một chút. Hãy ngồi xuống đây.

Sakka ngồi xuống một bên. Khi ngại vừa ngồi, Canda theo cách này đến gần và bắt đầu nói chuyện như thế, dù Maccharikosiya cố ngăn chặn, vị này vẫn ngâm đôi vần kệ:

*4. Nào có ích chi lễ tế thân,
Hoài công ước vọng ở trong tâm,
Nếu ông ăn cháo và không muốn
Cho thực khách đây một ít phần.*

*5. Ko-si, ta nói một đôi lời:
Bố thí của ông một chút thôi,
Ông chớ một mình ăn thực phẩm
Ăn riêng chẳng hưởng lạc cao vời,*

*Chính nhờ bố thí, ông thặng tiến
Đạo lộ thanh cao đến cõi trời.*

Khi nghe lời vị ấy, kẻ hà tiện miễn cưỡng bảo:

- Thôi được, hãy ngồi xuống, ông cũng sẽ được một ít cháo.

Vị ấy liền đến ngồi cạnh Sakka. Sau đó Suriya cũng theo cách trên đến gần và bắt đầu nói chuyện theo cách trên, mặc dù kẻ hà tiện cố ngăn chặn, vị ấy vẫn ngâm đôi vần kệ:

*6. Chân thật ông dưng lễ tế thần,
Chẳng hoài công ước nguyện trong tâm,
Nếu ông không một mình ăn cháo,
Mà biếu khách đây một ít phần.*

*7. Ko-si, ta nói một đôi lời:
Bố thí của ông một chút thôi,
Ông chớ một mình ăn thực phẩm,
Ăn riêng chẳng hưởng lạc cao vời,
Chính nhờ bố thí, ông thặng tiến
Đạo lộ thanh cao đến cõi trời.*

Nghe lời này, kẻ hà tiện lại càng thêm miễn cưỡng bảo:

- Thôi được, cứ ngồi xuống và lão sẽ được một ít cháo.

Suriya đến ngồi cạnh Canda. Sau đó Matali theo cách trên cũng đến gần và bắt đầu nói chuyện, mặc dù kẻ hà tiện cố ngăn chặn, vị này vẫn ngâm hai vần kệ:

*8. Hồ, lạch Ga-yà chảy xiết dòng,
Ai đem dâng lễ cúng chư thần,
Đến Tim-ba hoặc Do-na ấy
Sóng nước trôi nhanh lớp chập chùng,
Hưởng kết quả do dâng lễ vật,
Đạt thành ước nguyện ở trong lòng,
Nếu không ngồi một mình ăn cháo,
Mà biếu khách đây một ít phần.*

*9. Ko-si, ta nói một đôi lời:
Bố thí của ông một chút thôi,
Ông chớ một mình ăn thực phẩm,
Ăn riêng chẳng hưởng lạc cao vời,
Chính nhờ bố thí, ông thặng tiến
Đạo lộ thanh cao đến cõi trời.*

Nghe lời này, ông bối rối như thể có đỉnh núi đè nặng lên, ông miễn cưỡng nói:

- Thôi được, cứ ngồi xuống, lão sẽ được một ít.

Màtali đến ngồi cạnh Suriya. Sau đó Pañcasikha cũng theo cách trên đến gần và bắt đầu nói chuyện, dù kẻ hà tiện cố ngăn chặn, vị này vẫn ngâm đôi vần kệ:

*10. Như cá tham ăn vôi nuốt mau
Miếng mồi buộc ở chiếc cần câu,
Người ngồi riêng biệt và ăn cháo
Khi có khách này kẻ cận sao?*

*11. Ko-si, ta nói một đôi lời:
Bố thí của ông một chút thôi,
Ông chớ một mình ăn thực phẩm,
Ăn riêng chẳng hưởng lạc cao vời,
Chính nhờ bố thí, ông thăng tiến
Đạo lộ thanh cao đến cõi trời.*

Maccharikosiya nghe vậy, gắng gượng một cách mệt nhọc, rên to lên:

- Thôi được, cứ ngồi xuống, lão sẽ được ăn một chút.

Pañcasikha liền đến ngồi cạnh Màtali. Khi năm vị Bà-la-môn đều an tọa, cháo cũng đã chín. Kosiya nhắc cháo ra khỏi lò, bảo các vị Bà-la-môn đem lá tói. Vẫn ngồi tại chỗ, năm vị vươn tay ra đưa các ngọn lá cây leo hái từ Tuyết Sơn. Kosiya thấy vậy bảo:

- Ta không thể cho cháo vào các ngọn lá to như thế của các vị đâu. Hãy lấy lá cây keo hay các cây tương tự.

Các vị đi lượm lá ấy, mỗi lá lớn bằng cái mộc của chiến sĩ. Ông lấy muống múc một ít cháo cho tất cả các vị. Vào lúc ông đã múc xong cho vị cuối cùng, vẫn còn nhiều cháo trong nồi. Sau khi mời các vị Bà-la-môn xong, chính ông ngồi xuống cầm cái nồi.

Ngay lúc ấy, Pañcasikha đứng lên, biến hình thành con chó đến đứng trước các vị và tiểu tiện. Mỗi vị Bà-la-môn đều lấy một ngọn lá che cháo. Một giọt nước tiểu của chó rơi vào lưng bàn tay của Kosiya. Các vị Bà-la-môn lấy nước trong bình ra trộn với cháo giả vờ ăn. Kosiya nói:

- Cho ta một chút nước, rửa tay xong ta mới ăn cháo.

Các vị bảo:

- Hãy đi kiếm nước cho mình và rửa tay.

- Ta đã cho các vị cháo thì nay hãy cho ta một chút nước.

- Chúng ta không làm việc trao đổi thí vật.

- Thế thì giữ dùm ta nồi cháo, khi rửa tay xong, ta sẽ trở về.

Và ông xuống bờ sông. Lúc ấy con chó tiêu tiện đầy nôi. Kosiya thấy chó tiêu tiện liền lấy gậy lớn và đến gần hăm dọa nó. Bảy giờ con chó biến thành con ngựa thuần chủng và trong khi nó đuổi theo ông, nó biến hóa đủ màu. Khi thì chó màu đen, khi thì trắng, khi thì vàng, khi thì lốm đốm. Dáng nó khi thì cao, khi thì thấp. Nó hiện ra đủ hình dáng khác nhau như vậy và rượt theo Kosiya khiến ông sợ chết khiếp, chạy đến gần các Bà-la-môn trong khi các vị bay lên đứng trên không. Khi thấy thần lực các vị, ông ngâm kệ:

*12. Các ngài Thánh giả Bà-la-môn
Đang đứng trên cao giữa cõi không,
Con chó các ngài sao lạ vậy
Thay hình đổi dạng cả ngàn lần,
Dẫu là chỉ một mình con chó,
Các vị là ai, nói thật chân.*

Nghe vậy, Sakka Thiên chủ đáp:

*13. Kìa! Can-da với Su-ri-ya,
Và nọ, Mà-ta-li quản xa,
Thiên chủ là ta đây, Đấng Thích
Ở trên Thiên giới Ba-mươi ba,
Pañ-ca-si chính là Thần nhạc
Ngũ Kế đuổi người chạy đầy mà.*

*